

SAE *nieuws* BRIEF

SAE NIEUWS IS EEN UITGAVE VAN DE STICHTING ACADEMISCH ERFGOED EN VERSCHIJNT 3 TOT 4 KEER PER JAAR.
Juni 2009

DIJKSTERHUISLEZING 2009: 'OVER DRAKENBLOED EN DRAKENTANDEN'

OP DONDERDAGAVOND 21 APRIL 2009 VOND IN DE LEIDSE UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK DE JAARLIJKSE DIJKSTERHUISLEZING VAN DE STICHTING ACADEMISCH ERFGOED (SAE) PLAATS. DIT JAAR VOERDE DE LEIDSE SCALIGER HOOGLERAAR HARM BEUKERS ZIJN PUBLIEK MEE NAAR HET VROEG-ACHTTIENDE-EEUWSE JAPAN.

Onder de titel *Over Drakenbloed en Drakentanden* (termen uit de Oosterse geneeskunde) wist Beukers een volle zaal te boeien met een wervelend – en vol passie verteld – verhaal over de wederzijdse transmissie van medisch-botanische kennis tussen Japan en de rest van de wereld. Vanaf het kleine eilandje Decima in Nagasaki vertegenwoordigde Nederland de 'rest van de wereld' en speelde zo in dat proces een cruciale rol.

Aangespoord door een politiek leider, de Japanse Shogun, die om economische redenen minder afhankelijk wilde worden van de import van geneeskrachtige planten en kruiden uit 'de rest van de wereld', werden Japanse botanici aan het werk gezet om een inventarisatie te maken van wat er aan 'Materia medica' in Japan zelf voorhanden was. Bij de determinatie van wat in dit verband waardevol was, blijken geïllustreerde Nederlandse kruidenboeken (die door de

VOC in relatief grote aantallen aan de Shogun waren geschonken) een grote rol te hebben gespeeld. De vertaal- en interpretatieproblemen die daarbij (wederzijds) optraden waren echter legio. Welk woord in de ene taal representeerde eenzelfde betekenis in de andere? Met welke term werd welke geneeskundige plant aangeduid en welk kruid kon met welke illustratie worden gerelateerd? Daar kwam nog bij dat in de loop van de tijd tal van botanische termen, zowel in Europa als in Japan, sterk aan verandering onderhevig waren. In dat gecompliceerde interpretatieproces zijn soms curieuze (en af-en-toe niet ongevaarlijke) vergissingen gemaakt. Over en weer bleven dus tal van vragen te beantwoorden. Tijdens contacten, die met name tijdens de jaarlijkse hofreis van Nagasaki naar Edo (het huidige Tokyo) werden gelegd, werden Nederlandse VOC-beambten op hun botanische kennis ondervraagd. Beukers benadrukte daarbij de voorname rol die enige Nederlandse opperchirurgijn in dat proces van kennistransmissie hebben gespeeld. De grote betekenis van deze soms langdurig in Japan verblijvende chirurgijn is tot dusverre nauwelijks onderkend.

De Nederlandse academische collecties herbergen tal van schatten die dit boeiende proces van kennisuitwisseling tussen twee totaal verschillende culturen en taalgebieden illustreren. Beukers onderstreepte het internationale culturele belang van dit deel van de 'Collectie Nederland' door in zijn presentatie manuscripten en geïllustreerde boeken uit de afdeling Bijzonder Collecties

Harm Beukers

van de Leidse Universiteitsbibliotheek te verbinden met objecten in het Nationaal Herbarium en het Rijksmuseum Naturalis.

Wie er bij was, kan getuigen dat Beukers daarbij en passant zijn gehoor vrijwel wist te overtuigen van de realiteitwaarde van het bestaan van draken. Immers, er is drakenbloed, er zijn drakenbotten, er zijn drakentanden, dus draken bestaan! Helaas was een door de spreker aan een hondenriem meegebracht exemplaar op weg naar de bibliotheek in het water van de Singel voor de UB 'ontsnapt'. Was dat niet het geval geweest dan waren alle aanwezigen vast

en zeker als drakenadepenten naar huis gegaan. Nu resteerde een tevreden gevoel over een mooie lezing over een fascinerend onderwerp gebaseerd op prachtig academisch erfgoed.

*Huib Zuidervaart,
huib.zuidervaart@huygensinstituut
Huygens Instituut (KNAW)*

LIBRATORY

EEN LABORATORIUM VOOR DE GEESTESWETENSCHAPPEN

IN SAE NIEUWSBRIEF 22 KONDIGDE NOL VERHAGEN EEN VERKENNING AAN NAAR EEN PLAN VAN AANPAK VOOR EEN REUSACHTIG NIEUW PROGRAMMA. LIBRATORY: DE MASSADIGITALISERING VAN EEN BELANGRIJK DEEL VAN DE 'BIJZONDERE COLLECTIES' IN NEDERLAND.

Aansluitend is een 'kernconsortium' gevormd van bibliotheken die het plan kunnen dragen vanuit een meer gespecialiseerde expertise dan waarover de SAE beschikt. Dit kernconsortium bestaat uit de directeurs van de KB en de UB's van de vijf klassieke universiteiten.

Het consortium heeft zich vervolgens gericht op het ontwerpen van een 'basisplan', een programma van vereisten voor het uiteindelijke plan van aanpak. Dit basisplan is thans vrijwel voltooid. In het basisplan zijn veel preliminaire keuzes gemaakt ten aanzien van technische opzet, logistiek en afbakening van een project van deze schaalgrootte. Inhoudelijk wil Libratory 'aanbod-gestuurd' een exemplaar tonen van iedere titel die in Nederland is verschenen tussen ca. 1540 en 1840 (de periode daarna wordt afgedekt door Metamorfoze).

Tevens worden alle Middeleeuwse handschriften en incunabelen in Nederlandse collecties meegenomen. Voor archivalia, prenten en of materiaal dat niet in Neder-

land is uitgegeven maar dat internationaal van belang is - denk bijv. aan de Oosterse handschriften in de UB Leiden - voorziet het basisplan in een faciliteit 'on demand': dergelijke documenten tot op zekere hoogte binnen het project worden gescand naar aanleiding van een concrete aanvraag van onderzoekers.

Tenslotte heeft het kernconsortium parameters vastgesteld voor eenduidig "tellen": om hoeveel materiaal gaat het precies en hoe bereken je de kosten van digitalisering en alles wat daarbij komt kijken (handling, opslag, onderhoud)? Want dat de kosten van zo'n project aanzienlijk zullen zijn is duidelijk - denk aan een bedrag in de orde van 100 mln. euro. Dat gaat ver voorbij de mogelijkheden van de deelnemende instellingen. Het plan van aanpak moet dus ook een gedegen 'subsidieverzoek' aan de Rijksoverheid zijn in het kader van (gewenste) nieuwe investeringen in grootschalige onderzoeksinfrastructuur voor de Geesteswetenschappen.

Het is van belang voor ogen te houden dat het beoogde tekstcorpus uiteindelijk vooral raw data zal bieden, die pas echt benut kunnen worden in goede virtuele gebruikersomgevingen en met goede digitale onderzoeksinstrumenten. Ook op dat gebied is veel gaande. Met het basisplan zal het kernconsortium dus ook aansluiting gaan zoeken met de voortrekkers van die ontwikkelingen in de Nederlandse wetenschappelijke wereld. Want het definitieve plan van aanpak zal pas echt aantrekkelijk zijn voor een grote financiële investering als het echt een nieuw perspectief voor de geesteswetenschappen kan bieden.

*Saskia van Bergen
Demetrius Waarsenburg*

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Saskia van Bergen, Projectleider digitale beschikbaarstelling Bijzondere Collecties, Universiteitsbibliotheek Leiden
T: 071 5271465
E: w.van.bergen@library.leidenuniv.nl